

Edice a materiály

K FILMU V MEZÍCH ZÁKONA

Změny navrhované Gustavem Machatým

I.

(Dopis od Gustava Machatého producentu J. J. Cohnovi z 2. února 1939.)

Pan J. J. Cohn

Změny pro V MEZÍCH ZÁKONA

Gustav Machatý 2. února 1939

Drahý Joe,

zde jsou mé návrhy nezbytných změn k filmu V mezích zákona. Věřím, že přispějí k jeho modernější struktuře. Víím, že není mnoho času, ale jsem si jistý, že pro scenáristu tyto situace nejsou obtížné a mohou být rychle vyřešeny.

Sdělte mi laskavě, co si o tom myslíte.

GM ER

V MEZÍCH ZÁKONA

Navrhované změny

Gustav Machatý

2. února 1939

1. V existujícím scénáři představujeme Mary Turnerovou jako prodavačku, aniž bychom se příliš zajímali o její charakter. Navrhují, že bychom o dívčině povaze měli něco vědět hned od první vteřiny, kdy se objeví na plátně. Proto bychom měli rozvinout tuto scénu takovýmto způsobem: Vidíme dívku v hovoru se zákazníkem. Dívka zadržuje slzy, neboť je zákazníkem obviňována za něco, co neudělala. Muž drží v rukou balíček

a v něm toaletní kufřík. Zrcátko v kufříku je rozbité. Velmi rozzlobený zákazník tvrdí, že prodavačka mu včera tento poškozený kufřík balila -- obviňuje ji, že kufřík upustila předtím, než mu ho předala. Dívka se snaží rozčileného pána přesvědčit, že to neudělala -- snad ho někde upustil on sám. Přichází vedoucí, který prodavačce připomíná, že zákazník je vždy v právu. Dívka, jež se slzami v očích odchází, je nahrazena jinou prodavačkou.

Vedoucí doufá, že se dívka z jeho lekce poučila. V tu chvíli se objevuje Mary. Obhazuje prodavačku, protože včera viděla, jak zákazník balíček rozbil a kufřík mu vypadl na podlahu.

Mary by v tomto dialogu mohla dát najevo, že má smysl pro čest a že je ostuda, když se něco takového může stát, jelikož zákazník lže. Nemá snad prodavačka stejné právo na důvěru jako zákazník?

Nešťastná prodavačka může být později zlodějkou náramků.

Rád bych ukázal v této scéně, nebo v jí podobné, velmi krátké scéně, že Mary má jasnou představu o tom, co je správné a co ne -- co je fér a co nikoli. Tak v následujících scénách už nemusíme vysvětlovat její charakter, neboť jsme hned na začátku zjistili, že dokonce ani možné propuštění z obchodního domu jí nebrání pokusit se o záchranu někoho, komu se děje křivda. Tyto scény by mohly být velmi krátké, ale ukázaly by nám charakter Mary a -- co je hlavní věc -- okamžitě bychom na dívku zaměřily naši pozornost.

2. Scéna u soudu, kde Mary propadá hysterii a v závěrečných větách říká, že neví, co s ní bude, až se dostane z vězení: Domnívám se, že by tato scéna mohla být účinnější a silnější.

Navrhuji, aby po svém odsouzení neproněsala ani slovo. Z pohledu, který Mary směřuje ke Gilderovi, ho úplně zamrazí. V jejím výrazu je něco silnějšího než křik. Je napůl šílená, plná nenávisti a pomsty.

Mlčení v této scéně navrhuji také proto, že neupozorníme publikum na to, co Mary podnikne v dalších částech filmu. Tato scéna by mohla být dokonce kratší než je ve scénáři -- a účinnější.

3. Teď se dostávám k děravému místu našeho scénáře, rád bych navrhl, aby tyto scény byly rozvedeny zcela v protikladu k divadelní hře a ke scénáři. Myslím si, že scéna mezi Dickem, Mary, Gilderem, Demarestem a detektivem je vedena špatně, že publiku signalizujeme hned na začátku, o co půjde. V podstatě říkáme, „Dávejte pozor lidi! Nyní bude velká scéna!“

Za druhou chybu považuji fakt, že se celá scéna odehrává ve dne. Nemám definitivní představu, ale mohlo by to být uděláno asi takto:

Ve scénách, předcházejících svatbě Mary a Dicka, zjišťujeme, že si Dick chce vzít Mary právě v den před velkou oslavou v otcově domě, jelikož chce otci připravit velké překvapení. Mary se chytne této myšlenky, neboť perfektně zapadá do jejích plánů.

Když přijedou od Eugenie do Gilderova domu, kde je slavnost v plném proudu, Dick požádá Mary, aby chvíli počkala, protože chce připravit její setkání s otcem. A také proto, že může opustit chodbu. Mary, ve večerních šatech, zůstane sama. Slyšíme hudbu z velkého přijímacího pokoje. Jeden mladík Mary zdraví. Ona opětuje pozdrav a je požádána

o tanec. Přestože odmítá, hoch ji radostně vede na parket. Udělají spolu několik obrátů a muzika skončí. Smějící se Mary se obrátí k mladíkovi se slovy, že by tohle neměl dělat, neboť neví, s kým tančí. On odpoví, že na takové věci nehledí. Mary na to s úsměvem reaguje: „No, myslím, že jste nikdy netančil s kriminálníci.“ Mladík to bere jako dobrý žert a přivádí Mary ke skupince lidí a směje se, že poprvé tančil s kriminálníci. Mary pobaveně prohlásí, že to není žert. Ostatní lidé stále ještě nechápou. Ona začne kritizovat přítomné prohlášením, že zločinci jsou někdy charakternější než např. ten tlustý pán stojící opodál. Ale to je pan Gilder. Neznáte ho? Ale ano, znám, odpoví Mary.

Tak nějak je Gilder začleněn do scény. Nechápe závažnost dívčina žertu, neboť ji hned nepozná. Pak přistoupí Demarest a Mary představí. Scéna je vystavěna tak, že Mary má teď příležitost říci stejné věty, které pronesla ve scéně ze soudní síně.

Okolo stojícím lidem je situace nepříjemná, snaží se co nejdřív vzdálit.

Gilder má jedinou odpověď: Odejděte odsud, nebo vás dám vyhodit! V tu chvíli se objevuje Dick a Mary mu se smíchem říká: „Podívej, Dicku. Chtějí mne odsud vyvést. Vy to nevíte, pane Gildere? Dnes odpoledne jsem se stala manželkou vašeho syna.“

Věřím, že takhle bude scéna dramatičtější oproti současné verzi scénáře, neboť se odehrává za přítomnosti ostatních lidí, kteří mají Gildera v úctě a které Gilder respektuje. Nyní si je Gilder vědom, jakou moc Mary nad ním má. Zasáhla Gilderovo citlivé místo – jeho pýchu a společenské ambice – a nyní pohrdá jeho finančními nabídkami.

Myslím, že tímto způsobem se můžeme dostat blíže k tomu, co hledáme – k modernizaci situací, které nejsou současné.

Tyto tři návrhy jsou samozřejmě pouhými nástinů a jsem si jistý, že pan Lederer je může použít.

Děkuji.

ILUMINACE

K filmu V mezích zákona. Změny navrhané Gustavem Machatým

II.

(U tohoto materiálu nebyl dochován žádný průvodní text dopisu.)

V MEZÍCH ZÁKONA

Změna

3. února 1939

Machatý

POKRAČOVÁNÍ (3)

22

Agnes

Vtip! No, konečně. Začínala jsem si myslet, že to ani neumíš.

(vezme Mary kolem ramen a chystají se do práce)

Řeknu ti, je to snadné, když si z toho můžeš udělat malinko legraci.

Chystají se do práce –

PROLNOUT

23-28

MONTÁŽ

Mary drhne podlahu, škrábe brambory, pere a žehlí atd. Kde je to možné, je Agnes v záběru. Pak, postupem času, lehčí druhy práce, šití, úprava šatů, vše snímáno se všudypřítomnými zamřížovanými okny.

PROLNOUT

28A INTERIÉR VĚZEŇSKÉ KNIHOVNY – DEN

V pozadí vidíme knihovnici, starší ženu sedící za stolem.

Mary vstupuje v popředí do obrazu.

Mary

Dobré odpoledne.

Knihovnice

Dobré odpoledne.

Mary si začíná vybírat knihu.

29 POLOCELEK – INTERIÉR VĚZEŇSKÉ KNIHOVNY – DEN

Mary si vybírá knihu, KAMERA SE K NÍ zvedá, když objeví v jedné knize kousek rozbitého zrcátka. Je příjemně překvapena. Rozhlíží se kolem, aby se ujistila, že ji nikdo nevidí, pak se pomalu podívá do zrcátka.

V pozadí dvě vězenkyně vcházejí do místnosti. Mary rychle založí zrcátko do knihy a jde směrem ke knihovnici.

29A POLOCELEK – JINÝ ÚHEL

Mary vrací knihu. Dvě vězenkyně odcházejí.

Mary

Tady. -- „Green Pastures“. [titul knihy – pozn. překl.]

Knihovnice sahá po knize, ale Mary ji rychle otevírá a čte.

Mary

Číslo pět sedm ---

Nestačí přečíst číslo, neboť knihovnice jí bere knihu z ruky a sama si kontroluje číslo. Při vytrhnutí knihy z rukou Mary vypadne na její stůl zrcátko. Mary se nesměle usměje.

Mary

Nechcete se podívat?

Knihovnice

Víš, že tě kvůli tomu můžu nahlásit.

Mary

Proč? Nic jsem neudělala.

Knihovnice (dívá se na Mary, něco si vybavuje, mluví velice měkce)

Ano. Nic jsem neudělala. Nikomu jsem neublížila. A jsem zde patnáct let. Promarním tady celý svůj život! ... A kvůli čemu? Protože jsem někoho milovala? Kvůli lásce ztratit navždy možnost žít? ... Ano, svět má něco, co se nazývá zákonem. Ten ti nepomůže, když jsi nevinná ... nepomůže ti, i když tvé svědomí je čisté – ne. Mají pro to své označení...

(vstane, vezme velkou knihu)

Tady. Tady to máš, v knize zákonů, číslo 546, paragraf 741. Stanoví se zde jasně: Vražda – rozsudek deset let až doživotí ... Co jsem udělala? Odvezla jsem své dítě přes hranici -- pryč od muže, kterého jsem nenáviděla -- muže, kterého budu už navždy nenávidět, protože nade mnou zvítězil díky svým penězům a právníkům. A ti stejní lidé mne obžalovali

za vraždu! Dítě zemřelo při autonehodě -- vůz jsem řídila já... Ale tady -- právě v tomto případě -- Zákon hovoří jasně.

Mary

Dobře. Ale já jsem nic neudělala -- a dostala jsem tři roky za velkou krádež.

29A

Knihovnice

Hm. Velkou krádež. Jen smůla. Podívej -- kdyby jsi při krádeži nepřekročila určitou mez --

(ukazuje do knihy--)

Pak by to nemohla být velká krádež. Pak by jsi nemohla dostat tři roky.. Tady -- můžeš si to sama přečíst.

Mary se snaží ospravedlnit v očích knihovnice

Mary

Ale -- já --

Pak náhle vezme knihu, kterou drží knihovnice

Mary

Můžu?

PROLNOUT

30-31 vyřadit

32 INTER. VĚZEŇSKÉ KREJČOVSKÉ DÍLNY – POLOCELEK – MARY A AGNES

Mary rychle dokončuje několik posledních stehů na lemování šatů, které má Agnes na sobě. V pozadí vidíme ostatní děvčata pracující pod dohledem několika dozorkyň.

Agnes

Nechce se mi jít odsud a nechat tě tady, Mary.

Mary

(neví, co na to odpovědět)

Nemůžeš stát rovně?

Agnes

(mění téma, dívá se dolů na šaty)

Řeknu ti, to je něco! Ty dovedeš levné hadry tak vylepšit, že vypadají jako od Hattie Carnegieové.

(Mary se zvláště usměje. Agnes se na sebe dívá s obdivem a pokračuje --)

A.: Ještě velkou modrou lišku a čtyři spony ---

III.

(Dopis od Gustava Machatého producentu Lou Ostrowovi z 13. února 1939.)

Milý pane Ostrowe,

jestli je to možné, rád bych měl zvukovou stopu pro scénu v koupelně, kde jsou Mary a Agnes spolu a my slyšíme tekoucí vodu a hned poté zvuk vytaženého uzávěru a vodu, jak odtéká.

Na začátku této scény Agnes nabízí Mary různé druhy vonných solí do koupele: fialku, heřmánek atd. Rád bych tu měl zvukaře, aby si to poslechl z těchto důvodů:

Scéna předcházející té v koupelně je celek Grand Central Station. Přes tento záběr bych chtěl mít zvuk místního rozhlasu s hlasatelkou podávající informace o odjezdech vlaků. Její hlas by byl podobný hlasu Agnes nabízející soli do koupele. Tak bude scéna v koupelně přímo navazovat na scénu z vlakovém nádraží, synchronizací podobnosti hlasů a řeči Agnes a hlasatelky.

Vím, že nemáme mnoho času, přesto vás prosím, abyste tomu věnoval pozornost.

Moc Vám děkuji

Machatý

Připravil Jiří Horníček

Ediční poznámka

Tři archivní dokumenty, jejichž překlady zde uveřejňujeme, slouží jako příklady snah Gustava Machatého ovlivnit podobu filmu V MEZÍCH ZÁKONA jiným způsobem než „doslovnou“ realizací mu předloženého scénáře. Snah nepříliš úspěšných, jak vyplývá ze srovnání režisérových návrhů změn a konečné podoby scén, jichž se úpravy měly týkat.

První písemný materiál zahrnuje detailněji nerozpracované návrhy inscenačních řešení tří různých filmových situací a má formu dopisu, který Machatý 2. února 1939 zaslal Berniemu Hyma-novi a Joe J. Cohnovi patřícím v hierarchii studia mezi nejvýznamnější producerské osobnosti s nejvyšší rozhodovací pravomocí. (Text obou dopisů je totožný a liší se pouze jménem adresáta.) První z navrhovaných úprav, snažící se zvýraznit sympatické povahové rysy hlavní hrdinky, nemohla být akceptována především proto, že směřovala zcela proti záměrům prosazovaným Breenovou komisí. Ve druhém případě, tj. ve scéně u soudu bylo také ponecháno původní řešení dramatického odchodu Mary ze soudní síně doprovázeného její hrozbou odplaty po odpykání trestu. U třetí změny týkající se prvního příbuzenského setkání Mary a Gildera st. dalo vedení studia přednost skromnějšímu „rodinnému“ provedení za účasti šesti osob před Machatým navrhovanou atmosférou velkolepé společenské oslavy.

Druhý dokument datovaný 3. února má formu scénáře a obsahuje kromě stříhové sekvence dialogové scény, z nichž nejzajímavější částí je úprava rozhovoru Mary s vězeňskou knihovnicí, které Machatý vkládá do úst rozsáhlejší monolog. Načrtnutým životním příběhem žena ztrácí původní anonymitu a Machatý u této postavy vytváří paralelu k tíživým osudům hrdinek svých předchozích evropských melodramat, např. EROTIKONU a EXTASE. V realizované verzi scénáře postava knihovnice postrádá sebemenší náznak podobného sentimentu, naopak ironizuje dívčino nespravedlivé odsouzení a nabádá ji k pragmatismu: „Nemůžeš udělat nic proti zákonu. Ale v mezích zákona můžeš udělat cokoli.“

Jestliže předchozí návrhy se u vybraných scén soustředily na režijní řešení s důrazem na atmosféru situace a na psychologii postav, v třetím písemném materiálu adresovaném producentu Lou Ostrowovi se Machatý pokouší o osvěžení filmové formy modernějším a elegantnějším využitím filmových výrazových prostředků, opět bez odezvy ze strany produkce MGM.

Písemné archivní materiály pocházejí z pozůstalosti amerického filmového producenta Lou Ostrowa (1895–1956). Ten v roce 1915 začínal u společnosti Universal jako střihač. Později se uplatnil coby producent a v této funkci nastoupil v roce 1938 u MGM, kde stál mj. u zrodu populárních filmových sérií (Andy Hardy series; Dr. Kildare series). Zmíněná pozůstalost je uložena v Doheny Library, součástí losangeleské University of Southern California.

U českého překladu scénáře je zachováno původní rozvržení textu a zvýraznění pokynů pro technické provedení záběrů.

J. H.